

яйцеподібно-довгасті, сильно пилчасті, щільні, блискучі, темно-зеленого кольору. Квітки великі, поодинокі або по-декілька в пучку, яскраво-червоного кольору, діаметром 3-4 см; розпускаються у квітні, цвітіння рясне, тривале, до 4-х тижнів. Плоди – видовжено-округлі, зеленувато-жовті або жовті яблука, діаметром до 6 см; дозрівають у вересні-жовтні. Плоди хеномелесу містять цукри, полісахариди, фенольні сполук, вітаміни, макро- та мікроелементи. Плоди хеномелесу прегарного виявляють протиблювотну, антиревматичну, протизапальну, спазмолітичну, аналгетичну, в'язучу дію. У східній медицині його плоди використовують при артриті, дизентерії, диспепсії, лихоманці, холері. У Китаї вони входять до багатьох лікувальних препаратів.

Мета дослідження. Метою дослідження було проведення фітохімічного вивчення хеномелесу прегарного листа та квіток.

Матеріали та методи. Вивчення складу біологічно активних речовин проводили хімічними реакціями, а також хроматографією на папері та у тонкому шарі сорбенту. Кількісне визначення біологічно активних речовин здійснювали хімічними, фізико-хімічними та інструментальними методами. Показники якості досліджуваної сировини визначали за методиками Державної фармакопеї України.

Результати дослідження. У результаті проведеного фітохімічного аналізу у досліджуваних видах сировини хеномелесу прегарного виявлені полісахариди, зокрема пектинові речовини, кумарини, гідроксикоричні кислоти, флавоноїди, дубильні речовини, сапоніни, хлорофіли та каротиноїди, а також встановлено вміст виявлених груп біологічно активних речовин. Для хеномелесу прегарного листа та квіток визначено показники якості, а саме втрату в масі при висушуванні та вміст золи загальної.

Висновки. Одержані результати свідчать про багатий хімічний склад досліджуваних видів сировини хеномелесу прегарного, що дозволяє рекомендувати їх для поглибленого фармакогностичного вивчення. Експериментальні дані можуть бути використані для розробки відповідних розділів методів контролю якості на хеномелесу прегарного листа та квітки.

ФІТОТЕРАПІЯ ЗАХВОРЮВАНЬ ОРГАНІВ ШЛУНКОВО-КИШКОВОГО ТРАКТУ

Чинчик Т. С.

Науковий керівник: Владимірова І. М.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна
gnosy@nuph.edu.ua

Вступ. Захворювання шлунково-кишкового тракту (ШКТ), згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, входять до числа найбільш поширених, займаючи 3-4 місце серед захворювань інших органів та систем. Це хвороби, які вражають різні органи ШКТ, в тому числі шлунок, кишечник, печінку і т. д. Вони мають масовий характер і притаманні всім віковим групам без виключення.

В комплексній терапії захворювань органів травлення широко використовують лікарську рослинну сировину та засоби на її основі.

Мета дослідження. Проаналізувати можливості застосування лікарських рослин при захворюваннях ШКТ, основні групи біологічно активних речовин, що містяться у сировині, та терапевтичні ефекти при застосуванні.

Матеріали та методи. Для реалізації поставленої мети використовували наявні джерела наукової літератури вітчизняного та іноземного походження.

Результати дослідження. У гастроентерологічній практиці часто використовуються рослини наступного фармакотерапевтичної дії:

Протизапальна дія лікарських рослин в більшості випадків виявляється при їх безпосередньому контакті із ураженою слизовою оболонкою травного каналу. Вона є притаманною алое, березі, вересу, гірчаку зміїному, материнці звичайній, імбиру, золототисячнику, звіробою, мати-й-мачусі, подорожнику, вільсі клейкій та сірій, ромашці та ін.

Спазмолітична дія сприяє зменшенню болю, що виникає внаслідок спастичного скорочення шлунку, кишечника, жовчовивідних шляхів, і є характерною для анісу звичайного, кмину звичайного, фенхелю, коріандру, аїру, барбарису, буркуну лікарського, звіробою, меліси, м'яти, липи та ін.

Вітрогінна дія багато в чому пов'язана зі спазмолітичним ефектом лікарських рослин, тобто їх здатністю покращувати відходження газів, що утворюються в кишечнику в результаті процесів бродіння, гниття і усувають відчуття здуття живота. Зазначеною дією наділені безсмертник, материнка, дягель лікарський, лаванда, любисток лікарський, овес, петрушка, ревен, насіння кропу, кмину, корінь валеріани, шавель кінський.

Стимуляція моторики шлунка і кишечника. У результаті зміни тону порушується перистальтика зазначених органів, що негативно впливає на процеси травлення. Для фітотерапії цього стану застосовують кору крушини, ягоди брусниці, плоди та кору жостера проносного, траву материнки, золототисячник, полин, плоди кропу, фенхелю, кмину, ревен, сливу, цибулю, буряк, моркву.

Протимікробна дія лікарських рослин використовується для лікування тих захворювань системи травлення, при яких основну роль відіграє мікробний фактор (ентерит, ентероколіт, коліт, холецистит, виразкова хвороба і т. д.). Вона проявляється за рахунок наявності летучих ефірних олій (фітонцидів), антибіотиків, сполук фенолу та інших речовин, що згубно впливають на патогенну мікрофлору. До рослин з протимікробною дією відносяться чистотіл, звіробій, перстач прямостоячий, береза, вільха, шавлія, ялівець, конюшина, калган, обліпіха, пижмо звичайне, подорожник, полин та інші.

Обволікаюча дія рослин проявляється за рахунок наявності сполук, що покривають слизові оболонки і захищають їх від подразнення хлористоводневою кислотою, компонентами жовчі, продуктами харчування, ліками. При цьому зменшується вираженість запального процесу, больового синдрому. Високий вміст слизоутворюючих полісахаридів характерний для кореню алтеї, насіння льону, подорожника, плодів обліпіхи та ряду інших рослин.

В'язуча (дубильна) дія властива багатьом рослинам, однак найбільшою мірою вона виражена у кори дуба, бруньок берези, кореневища гірчака зміїного, шкірки плодів граната, кореневища калгану, кори калини, вільхи сірої, коренів листя бадану товстолистого, трави водяного перцю, грициків, листя шавлії й мучниці, плодів чорниць і черемхи. Даний вид дії в основному визначається наявністю в рослинній сировині значної кількості основних органічних кислот типу таніну.

Жовчогінна дія лікарських рослин пов'язана з їх здатністю підсилювати утворення і секрецію жовчі печінковими клітинами, а також регулювати моторику жовчного міхура і його сфінктера. Жовчогінний ефект забезпечується за рахунок вмісту в рослинах флавоноїдів, вітамінів та ефірних олій. Флавоноїдами багаті розторопша, пижмо, безсмертник, золототисячник, кукурудзяні рильця, барбарис звичайний, звіробій, чистотіл, кульбаба, м'ята, материнка, артишок, куркума, рутка лікарська, календула та інші. На моторику жовчовивідних шляхів впливають різні рослинні олії (оливкова, соняшникова, кукурудзяна та інші), плоди горобини червоної та журавлини, коріандр, цикорій.

Послаблююча дія рослин широко використовується не тільки для лікування хронічних закрепів, які спостерігаються при хворобах кишечника, але і для боротьби з ними у осіб, які тривалий час знаходяться на ліжковому режимі або ведуть малорухливий спосіб життя. Діючим складником багатьох харчових рослин (сирих яблук, моркви, квашеної капусти, чорносливу, червоного буряка та інших) є пектинові речовини, які активують перистальтику. Найбільш поширеними рослинами з такою дією є сenna, подорожник болотний, ревінь, крушина, рицинова олія.

Кровоспинна дія притаманна кропиві, деревію, арніці, подорожнику, зайцегубу п'янкуму і ряду інших лікарських рослин. Вона обумовлена високим вмістом в них вітаміну К, який бере участь у синтезі факторів згортання крові. Збільшення цих факторів у сироватці крові сприяє зупинці кровотечі. Природно, що застосування лікарських рослин ефективно тільки в тих випадках, коли є схильність до кровотечі (виразкова хвороба, захворювання кишечника, геморой). Масивні кровотечі вимагають зовсім іншого лікування, в тому числі і хірургічного. До рослин із зазначеною властивістю належать: грицики, кропива дводомна, деревій, меландрій білий, перстач прямостоячий, вовчуг польовий, родовик лікарський, водяний перець.

Репаративна дія лікарських рослин полягає в тому, що вони сприяють відновленню цілісності пошкоджених тканин. Необхідність в цьому виникає при виразкових і ерозивних процесах у шлунку і кишечнику, особливо після ліквідації загострень. Найбільшою мірою репаративна дія притаманна обліписі, каланхое, алое, подорожнику, оману.

Рослини, що сприяють відновленню кишкової мікрофлори: оман, звіробій, шишки вільха клейка і сіра, айр болотний, перстач прямостоячий, чорниця, евкаліпт кулястий, пижмо звичайна, шавлія, топінамбур, ехінацея пурпурова, меліса лікарська, ромашка лікарська.

Заспокійлива (седативна) дія. У більшості випадків хвороби системи травлення протікають на тлі загальних або місцевих порушень функціонального стану нервової системи. Ці порушення можуть бути як первинними, так і вторинними. Тому показано включення в склад лікувальних зборів лікарських рослин, які мають заспокійливу дію: валеріана, синюха блакитна, шишки хмелю, меліса

Висновки. Отже, з наявного арсеналу фітотерапевтичних засобів можна обрати найбільш раціональний препарат для подальшого використання в комплексному лікуванні хвороб органів травлення.